

Przemienienie Jezusa Chrystusa w ujęciu Benedykta XVI

The Transfiguration of Jesus Christ from Benedict XVI's Perspective

W rozważaniach dokonamy analizy przemienienia Jezusa w ujęciu Benedykta XVI, zaprezentowanym w książce *Jezus z Nazaretu*¹. Opracowanie zostanie poszerzone także o inne wypowiedzi papieskie, które pogłębiają omawiany temat. W celu systematycznego przedstawienia tego zagadnienia podjęte zostaną następujące problemy: 1) Uwagi wprowadzające; 2) Objawienie się Jezusa uczniom („Wysoka góra” miejscem transfiguracji Jezusa, transcendentny i nadprzyrodzony charakter przemienienia); 3) Przemienienie w perspektywie historii zbawienia („Exodus” Jezusa, zwiastowanie epoki mesjańskiej) oraz 4) Przemienienie w perspektywie eklezjalnej.

Uwagi wprowadzające

Benedykt XVI w swoich rozważaniach podkreśla znaczenie faktu, że opowiadanie o przemienieniu Jezusa występuje u wszystkich synoptyków (por. Mk 9, 2–9; Mt 17, 1–9; Łk 9, 28–36). Relacje synoptyczne wykazują daleko posuniętą zgodność, która dotyczy zarówno samej istoty tego wydarzenia, jak i kontekstu, w jakim zostało ono umieszczone. Wszyscy synoptycy łączą przemienienie z wyznaniem wiary w godność mesjańską Jezusa (por. Mk 8, 27–30; Mt 16, 13–20; Łk 9, 18–21), zapowiedzią męki (por. Mk 8, 31–33; Mt 16, 21–23; Łk 9, 22) i wezwaniem uczniów do naśladowania Jezusa w dźwiganii krzyża (por. Mk 8, 31–38; Mt 16, 24–26; Łk 9, 23–25)². Kontekst,

¹ J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu*, cz. I: *Od chrztu w Jordanie do przemienienia*, tłum. W. Szymona, Kraków 2007; tenże, *Jezus z Nazaretu*, cz. II: *Od wjazdu do Jerozolimy do Zmartwychwstania*, tłum. W. Szymona, Kielce 2011.

² Por. J. Kudasiewicz, *Życie ukryte i działalność Jezusa Chrystusa*, w: *Jezus Chrystus. Historia i tajemnica*, red. W. Granat, E. Kopeć, Lublin 1988, s. 159.

w jakim zostało umieszczone przemienienie, w istotny sposób wpływa na jego teologiczną interpretację. W pierwotnej wspólnocie eklezjalnej przemienienie było ukazywane w perspektywie krzyża. Wpływało to na rozumienie godności mesjańskiej Jezusa oraz na sposób postępowania uczniów, którzy mieli naśladować Nauczyciela z Nazaretu.

Dokonując porównania wszystkich opowiadań o przemienieniu, trzeba pamiętać, że najstarszą i zarazem najkrótszą jest relacja Marka, stanowiąca tekst biblijny, do którego najczęściej odwołuje się papież w prowadzonych przez siebie analizach. Warto też zaznaczyć, że dwaj pozostali Ewangelisci: Mateusz i Łukasz, znali tekst Marka i rozszerzyli go o własne elementy redakcyjne, w celu zaprezentowania własnej perspektywy teologicznej. Papież, dokonując analizy opisu transfiguracji Jezusa, oprócz odwoływania się do relacji Marka, wykorzystuje też charakterystyczne elementy występujące u Mateusza i Łukasza, by przedstawić własną, oryginalną teologię przemienienia.

Przemienienie jest teofanią, którą można porównać z teofaniami znanymi ze Starego Testamentu, gdzie Bóg objawiał się poprzez głos pochodzący z obłoków czy też ognia (por. Pwt 5, 2–5). Analizując naturę przemienienia, trzeba stwierdzić, że jest ono równocześnie historią i tajemnicą³. Istotny rdzeń opowiadania jest umieszczony w historycznym środowisku Jezusa. To wydarzenie miało zatem miejsce w życiu Mistrza z Nazaretu i Jego uczniów, a jednocześnie stanowiło misterium, w którym Jezus jako człowiek uczestniczył przez pewien czas w chwale Bożej. Człowieczeństwo Chrystusa ukazało się jako chwalebne, antycypując stan uwielbienia w historycznym wymiarze ludzkiej egzystencji.

Opis transfiguracji Jezusa zawiera szereg elementów nawiązujących do Starego Testamentu. W rezultacie osoba i dzieło Jezusa z Nazaretu, a przede wszystkim przemienienie, które stanowi przedmiot opracowania, zostały przedstawione w opisach ewangelicznych przy pomocy obrazów i sformułowań starotestamentalnych. Z tego względu Benedykt XVI dokonując interpretacji przemienienia, często nawiązuje do wątków zaczerpniętych ze Starego Testamentu, które spełniają ważną rolę w zaprezentowanej przez niego interpretacji tego wydarzenia.

³ Por. tamże, s. 161.

Objawienie Jezusa uczniom

„Wysoka góra” miejscem transfiguracji Jezusa

Opis przemienienia według Marka (por. Mk 9, 2–8) jest najbardziej zwięzły, posiada jednak pewne charakterystyczne elementy świadczące o oryginalności jego teologicznej interpretacji tego wydarzenia. Relacja o transfiguracji w ujęciu Markowym rozpoczyna się wzmianką o charakterze chronologicznym: *Po sześciu dniach Jezus wziął z sobą Piotra, Jakuba i Jana i zaprowadził ich samych osobno na górę wysoką* (Mk 9, 2)⁴. Takie stwierdzenie w naturalny sposób prowadzi do postawienia pytania o wydarzenie, jakie stanowiło punkt odniesienia dla Autora tekstu ewangelicznego. W historii interpretacji tego stwierdzenia pojawiały się różne odpowiedzi⁵, jednak zasadniczy problem dotyczy tego, czy wspomniany element chronologiczny (sześć dni) należy rozumieć w znaczeniu czasowym, czy wyłącznie w sensie teologicznym?⁶ Papież zdaje się opowiadać za drugim ujęciem, ponieważ sugeruje, że tekst ewangeliczny nawiązuje do Księgi Wyjścia, gdzie Mojżesz zabrał ze sobą Aarona, Nadaba i Abihuora, i siedemdziesięciu najstarszych spośród Izraela, by wspólnie oddać pokłon Jahwe (por. Wj 24, 1)⁷. Kluczową rolę odgrywa kolejna scena (por. Wj 24, 12–18), w której Mojżesz i jego pomocnik Jozue wstępują na górę. W tym czasie obłok okrywał górę *przez sześć dni* (w. 16), a z obłoku przemówił Jahwe (w. 16) i ukazała się *chwała Jahwe w oczach synów Izraela jak ogień pożerający na szczycie góry* (w. 17). Trzeba zwrócić uwagę na szereg zbieżnych elementów występujących między opisem w Księgi Wyjścia i ewangelicznym przedstawieniem przemienienia: sześć dni, obłok, głos Jahwe, chwała Jahwe oraz postać Mojżesza (por. Mk 9, 2. 3. 4. 7).

⁴ Tych samych uczniów: Piotra, Jakuba i Jana, Jezus zabrał ze sobą na Górę Oliwną (por. Mk 14, 33). Wybrani uczniowie, którzy byli świadkami przemienienia, towarzyszyli Jezusowi podczas największej trwogi duchowego konania. Scena konania Jezusa w Ogrójcu stanowiła swoiste przeciwieństwo przemienienia. Obydwa wydarzenia należy jednak traktować jako pozostające ze sobą w ścisłym związku. Por. J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu. Część 1: Od chrztu w Jordanie do przemienienia*, s. 257; tenże, *Jezus z Nazaretu. Część 2: Od wjazdu do Jerozolimy do Zmartwychwstania*, s. 166; tenże, *Przyjrzyjcie się waszemu życiu w świetle miłości Ojca. Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”* (8 III 2009), „L'Osservatore Romano” 5 (313) 2009, s. 57.

⁵ Na pytanie o wydarzenie, jakie miał na myśli Ewangelista, pisząc o sześciu dniach, po których nastąpiło przemienienie, padały różne odpowiedzi: wyznanie Piotra pod Cezareą Filipowi (por. Mk 8, 27–30), pierwsza zapowiedź męki i wezwanie uczniów do naśladowania Mistrza w dźwiganiu krzyża (por. Mk 8, 31–33) czy też Święto Namiotów. Por. J. Kudasiewicz, *Życie ukryte i działalność Jezusa Chrystusa*, s. 163.

⁶ Por. J. Kudasiewicz, *Życie ukryte i działalność Jezusa Chrystusa*, s. 163.

⁷ Por. J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu. Część 1: Od chrztu w Jordanie do przemienienia*, s. 257; K. Berger, *The Transfiguration of Jesus*, „Communio”: International Catholic Review, 35 (2008), s. 77–79.

Relacja o przemienieniu, wyraźnie nawiązując do Wj 24, czyli sceny objawienia Jahwe na Synaju, wskazuje, że transfigurację Jezusa należy rozumieć jako objawienie się Jezusa uczniom. Rozstrzyga też problem traktowania wyrażenia *po sześciu dniach*, wskazując, że należy je tłumaczyć teologicznie.

Przemienienie nie było jakimś okazjonalnym, przypadkowym wydarzeniem w życiu Jezusa, lecz działaniem świadomym, zaplanowanym i konsekwentnie realizowanym. Jezus posiada tu całkowitą inicjatywę: wybrał trzech uczniów i zaprowadził ich na wysoką górę po to, by stali się świadkami Jego przemienienia. To wydarzenie w pierwszym rzędzie dotyczy osoby Jezusa, ale jest ostatecznie skierowane do uczniów. Możemy powiedzieć, że dokonuje się ze względu na nich, gdyż objawia im najgłębszą prawdę o Mistrzu z Nazaretu (por. Mk 10, 32; 14, 33), której do tej pory nie znali, ponieważ była przed nimi zakryta, niemożliwa do poznania na płaszczyźnie naturalnej. Dla uczniów Jezusa przemienienie miało charakter objawienia. Potwierdzeniem takiej interpretacji tego wydarzenia jest też symbolika góry, która w Starym Testamencie była kojarzona z miejscem objawiania się Boga (por. Rdz 22, 14).

Właściwa interpretacja przemienienia, które miało miejsce na „wysokiej górze”, wymaga odwołania się do naturalnej symboliki góry i jej znaczenia w przekazie biblijnym⁸. Istotną wydaje się przy tym uwaga, że symbolikę góry należy rozpatrywać na kilku płaszczyznach. W znaczeniu najbardziej ogólnym góra jest rozumiana jako miejsce stanowiące pewne wyzwanie dla człowieka, oznaczające podjęcie wysiłku i zmaganie się ze sobą samym, zaangażowanie w wymiarze zewnętrznym i wewnętrznym. Góry są jednak nie tylko pewnym wyzwaniem, ale umożliwiają odprężenie i odpoczynek fizyczny, a także oderwanie się od codziennych problemów, spojrzenie na życie z pozytywnym dystansem, który nie jest możliwy w sytuacji, gdy człowiek znajduje się w wirze codziennych obowiązków. Poza tym, góry stanowią symbol szczególnej bliskości Boga, ponieważ doświadczenie piękna i nieograniczonych wymiarów stworzenia prowadzi do samego Stwórcy. Naturalna symbolika góry przechodzi zatem na płaszczyznę religijną.

W ziemskiej historii Jezusa góry stanowiły miejsce szczególnego spotkania z Ojcem i doświadczenia Jego bliskości. Motyw góry często pojawiał się w życiu Jezusa, wystarczy wymienić następujące góry: kuszenia, wielkiego przepowiadania (błogosławieństw), modlitwy,

⁸ Por. J.P. Roux, *Jezus*, tłum. J. Fenrychowa, Kraków 1995, s. 184–186.

rozmnożenia chleba, wyboru apostołów, przemienienia, trwogi przed męką (Góra Oliwna), ukrzyżowania i wniebowstąpienia⁹. Wszystkie wymienione góry są ze sobą powiązane; wydarzenia, jakie miały na nich miejsce, układają się w ten sposób, że tworzą jeden ciąg myślowy. Według Ewangelii Mateusza, życie Jezusa zostało ujęte w dwie klamry, które spinają jego początek i koniec: na początku występuje góra kuszenia, na której szatan proponuje Jezusowi władzę nad światem (por. Mt 4, 8); a pod koniec swego pobytu na ziemi Jezus na górze przekazuje uczniom władzę, jaką sam otrzymał od Ojca (por. Mt 28, 16)¹⁰. W tle tych wydarzeń znajdują się góry starotestamentalne: Synaj, Horeb, Moria, które były zarazem miejscem męki i objawienia, a jednocześnie wskazywały na górę świątynną, gdzie objawienie stawało się liturgią¹¹. Kulminacyjnymi momentami, w których skupiał się motyw męki i objawienia Bożego, była ofiara Izaaka i ofiara baranka, wskazująca na ostatecznego Baranka, który miał być złożony w ofierze na górze Kalwarii¹².

Ucniowie rozumieli przemienienie Jezusa jako objawienie, gdyż to, co przeżyli na górze, pokazało im ograniczoność ich naturalnych możliwości poznawczych, odsłoniło prawdy, do których nie doszliby, kierując się tylko naturalnymi siłami rozumu ludzkiego. W rezultacie można stwierdzić, że relacje ewangeliczne o przemienieniu wskazują, iż to wydarzenie należy interpretować jako objawienie się Jezusa uczniom.

Transcendentny i nadprzyrodzony charakter przemienienia

Ewangelista Marek pisze, że Jezus przebywając z Piotrem, Jakubem i Janem na wysokiej górze, przemienił się *wobec nich* (Mk 9, 2); następnie dodaje, w sposób świadczący, że czuje nieporadność własnego języka, by wyrazić tę tajemnicę, że *Jego odzienie stało się lśniące białe, tak jak żaden na ziemi folusznik wybielić nie zdoła* (Mk, 9, 2 nn.). Mateusz zastosował w swoim opisie słowa bardziej podniosłe: *Twarz Jego zajaśniała jak słońce, odzienie zaś stało się białe jak*

⁹ Por. tamże, s. 179.

¹⁰ Por. C. Thomas, X. L. Dufour, *Góra*, w: *Słownik teologii biblijnej*, red. X. L. Dufour, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1990, s. 302.

¹¹ Por. J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu. Część 1: Od chrztu w Jordanie do przemienienia*, s. 257; C. Thomas, X. L. Dufour, *Góra*, w: *Słownik teologii biblijnej*, s. 301–302.

¹² Por. J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu. Część 1: Od chrztu w Jordanie do przemienienia*, s. 258.

światło (Mt 17, 2). Punkt ciężkości opisu biblijnego nie tyle spoczywa na samym Jezusie i naturze tego wydarzenia, co na uczniach, którzy są jego adresatami. Opis przemienienia koncentruje się na działaniu Boga, który objawia Jezusa uczniom. Przemienienie nie oznacza jakiejś metamorfozy samej postaci Jezusa, lecz przemianę ciała ziemskiego w niebieskie, zniszczalnego w niezniszczalne, niechwalebne w chwalebne (por. 1 Kor 15, 35–48)¹³. Transcendentny i nadprzyrodzony charakter przemienienia podkreśla fraza mówiąca o odzieniu Jezusa, które stało się *łśniąco białe* (Mk 9, 3). Chwała przemienionego Jezusa jest przedstawiona na wzór chwały, jaka ukazała się po Jego zmartwychwstaniu (por. Mk 16, 5). Według papieża, ewangeliczny opis przemienienia opowiada o objawieniu wielkiej tajemnicy Jezusa Chrystusa, której świadkami byli wybrani uczniowie: *Dla zmysłów światło Słońca jest najsilniejsze, jakie znamy w przyrodzie, ale według ducha, uczniowie widzieli przez krótką chwilę blask jeszcze silniejszy, blask boskiej chwały Jezusa, który rozświecła całe dzieje zbawienia*¹⁴.

Łukasz w opisie przemienienia zwraca uwagę na modlitwę i ukazuje ją jako cel udania się Jezusa z uczniami na górę: *Wyszedł na górę, aby się modlić* (Łk 9, 28). W kontekście modlitwy relacjonuje całe wydarzenie: *Gdy się modlił, wygląd Jego twarzy się odmienił, a Jego odzienie stało się łśniąco białe* (Łk 9, 29). Przemienienie jest ukazane przez Łukasza w perspektywie modlitwy, a mówiąc jeszcze ściślej, w swej istocie jest ono „wydarzeniem modlitwy”. Benedykt XVI wyraża tę prawdę w swoich rozważaniach, stwierdzając, że *przemienienie Jezusa było zasadniczo doświadczeniem modlitwy* (por. Łk 9, 28–29). Modlitwa sięga bowiem swego szczytu i staje się źródłem wewnętrznego światła, kiedy duch człowieka łączy się z duchem Boga i wola obu łączy się tak ściśle, że tworzy niemal jedno. *Kiedy Jezus wszedł na górę, pogrążył się w kontemplacji planu miłości Ojca, który Go posłał na świat, aby zbawił ludzkość*¹⁵. Przemienienie dokonuje się zatem podczas rozmowy Jezusa z Ojcem: (...) *modląc się, Jezus zanurza się w Bogu, wewnątrznie się z Nim jednoczy, Jego ludzka wola ściśle łączy się z pełną miłości wolą Ojca, a wówczas ogarnia Go światłość i ukazuje się wyraźnie prawda o Jego istocie: On jest*

¹³ Por. J. Kudasiewicz, *Życie ukryte i działalność Jezusa Chrystusa*, s. 164.

¹⁴ Benedykt XVI, *Blask boskiej chwały Jezusa. Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”* (20 III 2011), „L'Osservatore Romano” 5 (333) 2011, s. 39; por. J. Kudasiewicz, *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*, Warszawa 1986, s. 168.

¹⁵ Benedykt XVI, *Przjrzyjcie się waszemu życiu w świetle miłości Ojca. Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”*, s. 57; por. tenże, „Przemienieni w nadziei”. *Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”* (17 II 2008), „L'Osservatore Romano” 4 (302) 2008, s. 48.

*Bogiem, Światłością ze Światłości*¹⁶. Modlitwa – intymna rozmowa Jezusa z Ojcem – dotyka najbardziej wewnętrznego wymiaru Jego egzystencji. W czasie modlitwy dochodzi do wewnętrznego przenikania bytu Jezusa przez Boga, do intymnej relacji łączącej Osobę Syna z Osobą Ojca, co później znajdzie swoje odbicie w biblijnym opisie przemienienia. Zjednoczenie Jezusa z Ojcem pokazuje, że w swym wnętrzu jest On *światłem ze światłości*¹⁷. To, kim Jezus jest sam w sobie, w głębi swego wnętrza, które jest przeniknięte światłem Bożym i odsłania Jego własną światłość jako Syna, staje się w trakcie modlitwy rzeczywistością postrzeganą przez uczniów w wymiarze zmysłowym. Piotr, Jakub i Jan poznają, kim w istocie jest Jezus, zaczynają rozumieć Jego postać w świetle objawienia Bożego, które pozwala im na poznanie wykraczające poza ramy wyznaczone przez naturalne możliwości rozumu ludzkiego.

Benedykt XVI nawiązuje w swoich rozważaniach do epizodu, który miał miejsce podczas zstępowania Mojżesza z góry Synaj po teofanii, w czasie której „rozmawiał” z Panem (por. Wj 34, 29). Promieniowanie twarzy Mojżesza symbolizowało boskie pochodzenie Prawa, które otrzymał na górze od Jahwe. Ukazanie Jezusa w powiązaniu z postacią Mojżesza wskazuje, że jest On nowym Mojżeszem i prawodawcą nowego ludu Bożego¹⁸. Papież podkreśla, że twarz Mojżesza promieniowała światłem pochodzącym od Boga, który był jego źródłem, odbijała Jego blask; natomiast w przypadku Jezusa promieniowanie pochodziło z Jego wnętrza, gdyż On jest odwiecznym Synem Ojca, *Światłością ze Światłości: Na przemienionym obliczu Jezusa jaśnieje promień Bożego światła, które było w Jego wnętrzu. To samo światło rozpromieni oblicze Chrystusa w dniu zmartwychwstania. W tej perspektywie przemienienie jawi się jako antycypacja misterium paschalnego*¹⁹. Istotną wydaje się też uwaga, że o ile blask oblicza Mojżesza miał charakter przemijający, chwała Chrystusa jest nieprzemijająca (por. 2 Kor 3, 7–11). Szaty Jezusa, lśniące w czasie przemienienia, stanowią dla chrześcijan obietnicę dotyczącą eschatologicznego spełnienia, gdyż są znakiem zbawionych. Według Apokalipsy, białe szaty będą nosić zbawieni w niebie (por. Ap 7, 9.13; 19, 14).

¹⁶ Benedykt XVI, „Przemienieni w nadziei”. Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, s. 48.

¹⁷ Por. J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu. Część 1: Od chrztu w Jordanie do przemienienia*, s. 258.

¹⁸ Por. J. Kudasiewicz, *Życie ukryte i działalność Jezusa Chrystusa*, s. 167.

¹⁹ Benedykt XVI, *Chrystus światłością świata. Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”* (6 VIII 2006), „L'Osservatore Romano” 9–10 (286) 2006, s. 48.

Przemienienie w perspektywie historii zbawienia

„Exodus” Jezusa

W opisie sceny przemienienia ukazują się Mojżesz i Eliasz, którzy rozmawiali z Jezusem. Treść tej rozmowy dotyczy tej samej kwestii, jaką Zmartwychwstały Jezus wyjaśniał uczniom w drodze do Emaus, odwołując się do tego, co Prawo i Prorocy mówili na temat przyjścia Mesjasza (por. Łk 24, 27). Łukasz, jako jedyny z synoptyków, opowiada o treści rozmowy Jezusa z dwoma wielkimi świadkami Boga i podaje jej streszczenie: *Ukazali się oni w chwale i mówili o Jego odejściu, które miało się dopełnić w Jeruzalem* (Łk 9, 31). W rzeczywistości to Prawo i Prorocy prowadzą rozmowę z Jezusem, której główny temat skupia się na tajemnicy Krzyża: *Obok Jezusa pojawili się Eliasz i Mojżesz, co miało oznaczać, że księgi Pisma Świętego zgodnie zapowiadały tajemnicę Jego Paschy, a więc że Chrystus miał cierpieć i umrzeć, żeby wejść do swojej chwały* (por. Łk 24, 26. 46). *Wówczas Jezus zobaczył rysujący się przed Nim Krzyż, najwyższą ofiarę, która była konieczna, by nas wyzwolić spod władzy grzechu i śmierci. W sercu jeszcze raz powtórzył swoje „Amen”.* Powiedział: *tak, jestem gotowy, niech się stanie Twoja, Ojcze, wola miłości*²⁰. Trzeba jednak zauważyć, że tajemnica Krzyża jest tu rozumiana w sposób bardzo szeroki, jako „exodus” Jezusa, który ma się dokonać w Jerozolimie, posiadającej tu przede wszystkim znaczenie teologiczne: *Krzyż Jezusa jest exodusem – wyjściem z tego życia, przejściem przez „Morze Czerwone” Męki i wejście do chwały*²¹. „Exodus” Jezusa oznacza odejście z tego świata, przejście przez śmierć oraz wejście do chwały zmartwychwstania i wniebowstąpienia. Wynika z tego, że zasadniczy temat Prawa i Proroków skupia się na nadziei Izraela – na Exodusie, który w sposób ostateczny dokona uniwersalnego wyzwolenia. Cierpiący Syn Człowieczy, który stanowi główną treść tej nadziei, przez swą Mękę otworzy „drzwi” wyprowadzające na wolność i ukazujące ludzkości zupełnie nowe perspektywy²². Odwołanie się papieża do technicznego wyrażenia „exodus” ma na celu przedstawienie misterium paschalnego Jezusa jako nowego „wyjścia”, w sposób analogiczny nawiązującego do wyjścia Izraelitów z Egiptu. Celem „nowego wyjścia” Jezusa jest wejście do chwały (por. Mk 9, 31). Pojęcie chwały odpowiada w tym kontekście ziemi obiecanej z pierwszego wyjścia.

²⁰ Benedykt XVI, *Przyjrzyjcie się waszemu życiu w świetle miłości Ojca*, s. 57.

²¹ Por. J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu. Część 1: Od chrztu w Jordanie do przemienienia*, s. 259.

²² Por. tamże.

Rozmowa Mojżesza i Eliasza z przemienionym Jezusem świadczy, że męka, która w całości jest przeniknięta chwałą Bożą, przyniesie ocalenie, nowe życie promieniujące wolnością i radością.

Ten temat powróci w dialogu Jezusa z uczniami podczas schodzenia z góry, na której miało miejsce przemienienie (por. Mk 9, 9–13; Mt 17, 9–13)²³. Jezus nakazał wówczas uczniom milczenie na temat wydarzenia, jakie się tam dokonało, aż do czasu Jego zmartwychwstania. Mówiąc jednak o swym przyszłym powstaniu z martwych, zaznacza, że zostanie ono uprzedzone dramatem Krzyża. W tym czasie uwaga uczniów koncentruje się na powtórny przyjsciu Eliasza, które było zapowiadane przez uczonych w Piśmie. Jezus, udzielając uczniom odpowiedzi, potwierdza zasadność oczekiwania na powrót Eliasza, ale jednocześnie dokonuje pewnej korekty wyobrażeń, jakie na ten temat mieli uczniowie: *Istotnie, Eliaz przyjdzie najpierw i wszystko naprawi. Ale jak jest napisane o Synu Człowieczym? Ma On wiele cierpieć i być wzgardzonym. Otóż mówię wam: Eliaz już przyszedł i postąpili z nim tak, jak chcieli, jak o nim jest napisane* (Mk 9, 9–13). Według Jezusa, powrót Eliasza miał miejsce w działalności Jana Chrzciciela, a zatem należy dokonać utożsamienia tych dwóch postaci. Wystąpienie i działalność Chrzciciela skupiła się, zdaniem Jezusa, na tym, by na nowo zgromadzić całego Izraela i przygotować na przyjscie Mesjasza. Jezus zaznacza jednak pewną zależność zachodzącą między działalnością Mesjasza i Eliasza, który przygotowywał Jego wkroczenie w historię narodu wybranego, a także w historię całego świata. Stwierdza, że jeśli Mesjasz jest cierpiącym Synem Człowieczym, który dokona zbawienia poprzez mękę, to również działalność Eliasza, przygotowująca Jego przyjscie, powinna nosić na sobie znaki cierpienia i męki. Znajduje to potwierdzenie w faktach historycznych (por. Mk 9,1 3). Jezus przypominając historię Jana Chrzciciela, a przede wszystkim jego śmierć, wskazuje na tradycję biblijną, która przewidywała męczeństwo Eliasza.

Problematyka zbawienia, zarysowana w takim kontekście, w wyraźny sposób wiąże się z męką. Wyłaniający się z nauczania Jezusa obraz odkupienia, który w swej treści jest zgodny z Pismem, okazał się w zestawieniu z panującymi w tym temacie wyobrażeniami i oczekiwaniami *rewolucyjną nowością*²⁴. Dokonało się to przez nowe od-

²³ Według Ewangelii Marka, podczas schodzenia z góry uczniowie rozmawiali z Jezusem o tym, co znaczy, że Syn Człowieczy *powstanie z martwych* (9, 9 nn.). Por. J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu*. Część 2: *Od wjazdu do Jerozolimy do Zmartwychwstania*, s. 259.

²⁴ Por. J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu*. Część 1.: *Od chrztu w Jordanie do przemienienia*, s. 260.

czytanie Pisma w perspektywie zmartwychwstania, w którym istotny udział mieli Mojżesz i Eliasz. Wydarzenie zmartwychwstania jawi się jako podstawowa zasada hermeneutyczna, którą należy stosować do interpretacji Pisma.

Ukazania się Mojżesza i Eliasza nie należy rozumieć jako ich powrotu na ziemię czy też przekazania jakichś informacji na ich temat, ponieważ odnosi się ono do osoby Jezusa Chrystusa. W rzeczywistości było ono skierowane do uczniów (por. Mk 9, 4) w celu objawienia im tajemnicy Jezusa. W centrum opowiadania znajduje się zatem osoba Jezusa Chrystusa, a nie wielkie postacie starotestamentalnej historii zbawienia. Świadkowie przemienienia: Piotr, Jakub i Jan, do tej pory znali Jezusa jedynie na podstawie Jego ziemskiej historii, która wydawała się być całkowicie przynależną do tego świata, zamkniętą w wymiarze ograniczonym czasem i przestrzenią. Scena przemienienia odsłoniła przed uczniami obraz Jezusa, którego dotąd nie znali; dowiedzieli się, że On nie tylko należy do świata ziemskiego, lecz także do świata niebieskiego, analogicznie jak Eliasz i Mojżesz. Objawienie, ukazujące postać Jezusa w nowym świetle, pozwoliło uczniom zrozumieć, że On należy razem z nimi do ich świata, ale jednocześnie wykracza ponad ten świat, jest nie tylko ich Mistrzem, ale kimś nieporównanie większym, ponieważ ze swej istoty należy do świata niebieskiego. Wydaje się, że głównym celem biblijnego opisu przemienienia było podkreślenie transcendencji osoby Jezusa. Prowadzi to do wniosku, że przemienienie było ze swej istoty epifanią, objawieniem chwały Chrystusa jako Mesjasza transcendentnego, a nie politycznego.

Zwiastowanie epoki mesjańskiej

Opis przemienienia zawiera reakcje uczniów Jezusa: Piotra, Jakuba i Jana, na to niezwykle wydarzenie, w którym uczestniczyli. Ewangelisci zauważają, że uczniowie byli wstrząśnięci, czuli się niemalże sparaliżowani: *Tak byli przestraszeni* (Mk 9, 6). Doświadczenie bliskości Boga wiąże się z przeżyciem głębokiej i fascynującej tajemnicy, a także z odczuciem bojaźni religijnej i własnej kruchości²⁵. To doświadczenie spowodowało, że Piotr, będąc w stanie pewnego oszołomienia, *nie wiedział, co powiedzieć* (Mk 9, 6); postanowił jednak przedstawić swoją spontaniczną propozycję: *Rabbi, dobrze, że tu jesteśmy; postawimy*

²⁵ Por. P. Sandevour, *Przemienienie*, w: *Słownik teologii biblijnej*, s. 807.

trzy namioty: jeden dla Ciebie, jeden dla Mojżesza i jeden dla Eliasza (Mk 9, 5). Benedykt XVI, komentując słowa o postawieniu trzech namiotów, stwierdza, że deklaracja Piotra ma istotny związek ze Świętem Namiotów. Z analiz papieża wynika, że przemienienie miało miejsce w ostatnim dniu tego święta, które w czasach Jezusa miało wyraźny rys mesjański²⁶. Trzeba też zauważyć, że w obchodach Święta Namiotów pojawiają się trzy charakterystyczne wymiary: 1) zostało przejęte od religii naturalnych, odwołujących się do Boga Stwórcy, który powołał do istnienia cały świat; 2) stanowiło wspomnienie wielkich dzieł Boga dokonanych w historii narodu wybranego oraz 3) posiadało ukierunkowanie na przyszłość, w której nastąpi dopełnienie działania Boga w historii i pojednanie całego stworzenia²⁷. Wymienione elementy ściśle się ze sobą łączą, tworząc pewien spójny ciąg myślowy składający się z trzech elementów: *Stworzenie – historia – nadzieja*²⁸.

Istotnym wymiarem Święta Namiotów było wspomnienie wędrówki narodu wybranego do ziemi obiecanej. W czasie drogi przez pustynię Izraelici mieszkali w namiotach (*Sukkot*) (por. Kpł 23, 43), które przypominały opiekę, jaką Bóg otaczał swój lud, a przede wszystkim były antycypacją namiotów (Boskich *sukkot*), w których – zgodnie z występującymi w ówczesnym judaizmie wierzeniami – będą mieszkać sprawiedliwi w przyszłym świecie. O „wiecznych przybytkach” sprawiedliwych w przyszłym życiu wspomina także Nowy Testament (por. Łk 16, 9).

Fakt przemienienia Jezusa, który miał miejsce w Święto Namiotów, uświadomił Piotrowi, że rozpoczęły się czasy mesjańskie. Zapowiedzi na temat zamieszkiwania sprawiedliwych w namiotach, do którego nawiązywano podczas obchodzenia tego święta, zostały teraz spełnione. Wydarzenie przemienienia stanowi zatem ostateczne zwiastowanie epoki mesjańskiej. Według Benedykta XVI, w tym kontekście nowego znaczenia nabierają kluczowe słowa występujące w prologu Jana: *A Słowo stało się ciałem i zamieszkało wśród nas* (J 1, 14). W oryginalnym tekście jest mowa o rozbiciu namiotu przez odwieczne Słowo Boże. Wcielenie, w którym streszcza się tajemnica osoby Jezusa Chrystusa, oznacza, że Słowo Boże rozbiło w świecie „namiot swego ciała” i w ten sposób zainicjowało erę mesjańską²⁹.

²⁶ Por. J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu*. Część 1.: *Od chrztu w Jordanie do przemienienia*, s. 261.

²⁷ Por. tamże, s. 256.

²⁸ Tamże, s. 261.

²⁹ Por. tamże, s. 262.

Przemienienie w perspektywie eklezjalnej

W biblijnej relacji o przemienieniu pojawia się element nawiązujący do sceny chrztu Jezusa w Jordanie: *I zjawił się obłok, osłaniający ich, a z obłoku odezwał się głos: „To jest mój Syn umiłowany, Jego słuchajcie!”* (Mk 9, 7). W Starym Testamencie święty obłok (*szekina*) był znakiem obecności Boga. Obłok osłaniający starotestamentalny namiot objawienia posiada odniesienie do osoby Jezusa, który jest *świętym namiotem, nad którym unosi się obłok obecności Boga*³⁰. Ten aspekt przemienienia przypomina chrzest, podczas którego z obłoku przemówił Ojciec i ogłosił Jezusa swoim umiłowanym Synem (por. Mk 1, 11). Benedykt XVI wskazuje też na powiązanie przemienienia z wstępowaniem Mojżesza na górę Synaj, gdzie otrzymał od Boga Torę, autentyczne słowo Boże, które dla uczniów Chrystusa ma charakter obowiązujący. W scenie przemienienia pojawia się nawiązanie do tego wydarzenia, a w jego kontekście Jezus jest ukazany jako wcielone Słowo Boże, w którym dochodzi do pełni objawienia. W związku z tym Jezus został nazwany żywą Torą³¹. W tym jednym słowie, nazywającym Jezusa najdoskonalszym Słowem, w którym Bóg wypowiedział się w sposób ostateczny i niepowtarzalny³², został streszczony najgłębszy sens ewangelicznego opisu przemienienia. W rezultacie uczniowie powinni w swoim życiu i działalności apostołskiej koncentrować się przede wszystkim na słuchaniu Jezusa Chrystusa.

Trzeba jednak zauważyć, że w opisie przemienienia głos wydobywający się z obłoku jest skierowany do uczniów, a jego zadaniem jest wyjaśnienie, kim jest Jezus: *To jest mój Syn*; natomiast dopełnieniem tej deklaracji jest imperatyw: *Jego słuchajcie* (Mk 9, 7). To stwierdzenie odnosi się w pierwszym rzędzie do świadków tego wydarzenia, ale także do Kościoła, który obejmuje zarówno pierwotną wspólnotę wierzących, jak i wszystkich uczniów Chrystusa na przestrzeni wszystkich epok ludzkich dziejów. Papiaska analiza przemienienia przypomina, że Jezus jest jedynym Prawem, a Jego słowo ma być podstawową zasadą kierującą życiem chrześcijańskim: (...) „*sam Jezus*” *jest wszystkim, co jest podarowane uczniom i Kościołowi wszech czasów: jest tym, co musi wystarczyć w drodze. On jest jedynym głosem, którego należy słuchać,*

³⁰ Tamże, s. 263.

³¹ Por. tamże.

³² Por. J. Ratzinger, *W drodze do Jezusa Chrystusa*, Kraków 2004, s. 88; M. Pyc, *Chryzologiczna refleksja w świetle adhortacji apostołskiej Benedykta XVI „Verbum Domini”*, „Teologia Dogmatyczna” 6 (2011), s. 19–20; M. Antoniewicz, *Sakramentalność słowa Bożego w ujęciu Benedykta XVI*, „Teologia Dogmatyczna” 6 (2011), s. 120.

jedynym, za którym należy pójść, jest Tym, który zmierzając do Jerozolimy, odda życie i pewnego dnia „przekształci nasze ciało poniżone w podobne do swego chwalebego ciała” (Flp 3, 21)³³. W rezultacie wezwanie do wiary w Jezusa Chrystusa i posłuszeństwa Jego słowu jest uzasadnione tym, że jest On Synem Bożym. To stwierdzenie ma fundamentalne znaczenie dla uzasadnienia wiary Kościoła w osobę i nauczanie Jezusa Chrystusa. Piotr, Jakub i Jan zaświadcniają, że prawda o Jezusie jako Synu Bożym została im objawiona na górze przemienienia.

Cała struktura życia chrześcijańskiego jest oparta na dynamice paschalnej, która w swej istocie jest przechodzeniem *od śmierci do życia*³⁴. Dojście do ostatecznej przemiany ludzkiego życia wiąże się z przechodzeniem przez doświadczenie ciemności egzystencjalnych, w których Jezus jest dla swoich uczniów *wewnętrznym światłem, mogącym ich chronić przed atakami ciemności. Nawet w najciemniejszą noc Jezus jest światłem, które nigdy nie gaśnie. Św. Augustyn podsumowuje tę tajemnicę pięknym wyrażeniem: „Tym, czym jest dla oczu ciała słońce, które widzimy, tym jest [Chrystus] dla oczu serca” (Św. Augustyn, Sermo 78, 2: PL 38, 490)*³⁵. Prawdziwe naśladowanie Chrystusa dokonuje się jedynie na drodze krzyża. Autentyczny uczeń Jezusa Chrystusa naśladuje swojego Mistrza nie tylko w głoszeniu Ewangelii, lecz także w dźwiganiu krzyża³⁶. Dopiero zestawienie tych dwóch elementów konstytuuje ucznia Chrystusa, który żyje w ścisłym zjednoczeniu ze swoim Mistrzem, także w tajemnicy krzyża. Chrystusa nie można zrozumieć bez odniesienia do rzeczywistości cierpienia i śmierci, ale trzeba też zauważyć, że tajemnica krzyża odsłania się przed Jego uczniami dopiero wtedy, gdy naśladują Mistrza. Istnieje wzajemna zależność między zrozumieniem tajemnicy cierpienia i śmierci a naśladowaniem Jezusa w dźwiganiu krzyża.

W opisie przemienienia Jezusa Chrystusa występują dwa aspekty teologiczne, które są ze sobą połączone: chrystologiczny, przedstawiający Jezusa jako odwiecznego Syna Bożego – wcielone Słowo Boże i eklezjologiczny, przypominający, że Jezus jest jedynym Prawem, a Jego słowo ma być podstawową zasadą kierującą życiem wspólnoty eklezjalnej³⁷.

³³ Benedykt XVI, *Tylko Jezusa trzeba słuchać zawsze. Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”* (28 II 2010), „L'Osservatore Romano” 5 (322) 2010, s. 55.

³⁴ Benedykt XVI, *„Przemienieni w nadziei”. Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”*, s. 48.

³⁵ Benedykt XVI, *Jezus światłością, która nigdy nie gaśnie. Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”* (4 III 2012), „L'Osservatore Romano” 5 (343) 2012, s. 56.

³⁶ Por. J. Kudasiewicz, *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*, s. 170.

³⁷ Por. J. Kudasiewicz, *Życie ukryte i działalność Jezusa Chrystusa*, s. 166.

Zakończenie

Analiza przemienienia Jezusa Chrystusa wykazała, że jego interpretacja wymaga uwzględnienia szerokiego kontekstu historyczno-teologicznego, w którym miało ono miejsce. Biblijne relacje o tym wydarzeniu ukazują jego kluczowe znaczenie w ziemskiej historii i działalności Jezusa Chrystusa. Przemienienie przede wszystkim objawiło uczniom Boską chwałę Jezusa, w którym wypełniło się Prawo i Prorocy, ponieważ jest On umiłowanym Synem Ojca, żywą Torą – Słowem Bożym skierowanym do człowieka. Przemienienie zapowiadało też zmartwychwstanie Chrystusa, jednakże przejście do chwały miało dokonać się przez mękę i śmierć (por. Mt 17, 1–9; 16, 13–28). W rezultacie przemienienie wprowadzało w głębię tajemnicy Jezusa Chrystusa i stanowiło antycypację paruzji³⁸.

Boska chwała Jezusa ukazała Jego Synowską godność i stanowiła podstawę duchowego umocnienia uczniów w każdej sytuacji, w której będą wystawieni na próbę, wezwani do uczestniczenia w tajemnicy Krzyża. Przemienienie Jezusa Chrystusa, ujmowane w szerokim kontekście teologicznym, przypomina o ostatecznej przemianie życia chrześcijańskiego, która dokona się w czasie paruzji (por. Flp 3, 21). Realizacja powołania do uczestnictwa w tej przemianie rozpoczęła się w chrzcie świętym, ale scena przemienienia nadaje jej nowy wymiar, gdyż uświadamia wszystkim uczniom Jezusa Chrystusa, że zostali powołani do przemiany ustawicznej, która ma się dokonywać w ciągu całego ziemskiego życia, we współpracy z Panem (por. 2 Kor 3, 18) i naśladowaniu Go w dźwiganii krzyża (por. Mk 8, 34).

³⁸ Por. J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu. Część 1: Od chrztu w Jordanie do przemienienia*, s. 264.

Summary

The article presents an analysis of the Transfiguration of Jesus Christ from Benedict XVI's perspective presented in his book *Jesus of Nazareth*. In an attempt to offer a systematic approach to the issue, four topics marking consecutive stages of the analysis have been considered: 1) Introductory comments on the historical and theological context of the Transfiguration, 2) The Transfiguration as Jesus' revelation to the disciples – an event of supernatural and transcendental nature, 3) The Transfiguration from the point of view of salvation history, perceived as Jesus' "Exodus" and the announcement of the messianic era, and 4) The Transfiguration from the ecclesial perspective. The analysis of the papal instruction demonstrates the Transfiguration as a key event in the terrestrial history and activities of Jesus Christ, one that guides us into the depth of His mystery.

